Tankfull prosapoet

GUNNAR EKELÖF: *Promenader.* Bonniers 1941. 9: —.

"Promenader" är Gunnar Ekelöfs första prosabok och en personlig och fängslande sådan. Man möter i den en människa som allvarligt försöker komma till rätta med livets villsamma underlighet och med det träskartade och trollbundet liknöjda i dess väsen. På ofta labyrintiska vägar söker författaren enkelhetens äkta guld, och han eftersträvar, icke utan självironi, en hållning som är i kinesisk mening förnuftig eller med andra ord lagom oförnuftig. Tekniken är besläktad med Prousts sätt att återuppväcka det förflutna: en smaksensation, en klockas klang, en dager eller doft blir också hos Ekelöf det magiska tryck som kommer fjädern till minnets och önskningarnas lönnfack i själen att springa upp. Det som hämtas fram ur jagets burar och oublietter brukar väl inte alltid vara så fagert, men hos Ekelöf är det undermedvetnas skatter ofta säreget vackra, även när en trist och blek dager eller förlamande drömstämning faller över dem.

Promenadvägarna leder gärna till barndomslandet, till stämningen hos tungsinta söndagsförmiddagar under kyrkklockornas klang. Och på välkända gator söker sig författaren tillbaka till fågelhandlarens mystiska bod, där de underliga dansmössen visades. Han målar ödemarkens vita tystnad och den blodiga renslakten och fångar det eteriska skimret över nordisk skog. En stilla humor av kinesiskt tycke är författaren egen och det är nöjsamt att följa tapetserandet och möblerandet av hans raffinerade drömhem och inredandet av den utmärkta drömbåten i kåseriet "Verklighetsflykt". Endast en vagabond och hemlös kan ha drömt fram det behagliga envåningshuset med biblioteksrummet, musikinstrumenten och ampeln som är förfärdigad av en havssköldpaddas stora skal.

Människor skildrar Ekelöf mycket fint och han har en levande intuition för deras egenvärde. Han uppsöker dem gärna i aparta artistmiljöer och i avsides bygder. Håkansson i "Ett trettitalsöde", prästgårdsflickan i novellen "Ljungkvisten" och dvärgen i en av lappmarksskildringarna har alla något av detta skygga och vilda som inte låter sig uniformeras eller standardiseras. Hos prosatören själv finns nog inte heller så litet av just den varan — ett odisciplinerat, drömmande sinnelag som kanske är ägnat att reta de bestövlade mer än en kampvillig attityd. Ekelöf tvår sina händer, inte från gemenskap med det ensamma i människan utan från gemenskap med dagens ävlan, där de enskilda för närvarande tycks skäligen maktlösa. Åt sin djupa passivitet gav han stora poetiska uttryck i "Färjesång", boken som för in den mörka döden i vårt blickfält. Också i "Promenader" flätar sig allvarliga funderingar in i den konkreta skildringen, och den personliga dialogen, förd inåt mot jaget, kretsar kring problemet aktivitet—passivitet.

Vad man kan ställa sig frågande inför är författarens benägenhet att svartmåla eller förringa sina olikar, de mer heroiska som kämpar intill änden. Man har en känsla av att han här skulle kunna borra djupare, se ärligare. Men kanske den ekelöfska passiviteten en gång kan komma att avslöja sig som en art av styrka.

Några av "Promenaders" stycken har bagatellkaraktär, är onekligen "småprosa", men om de flesta — både de enkelt skrivna och de konstrikt finarbetade — gäller att innehållet är ytterst sammansatt, så att läsningen efterlämnar en känsla av livets gåtlikhet; det är som om medvetandets väggar tänjdes ut och man snuddade vid något som man en gång kommer att förstå — bättre. Ekelöfs rika, fulltoniga, melankoliska prosa har på en gång franska stilisters förmåga av distinktioner och nyansering och ett nordiskt temperaments fördrömdhet. I hans stil finns många uttryck som ringar in och preciserar men ännu fler som uttrycker vaghet. (Skulle man anmärka något så är det mot ordet "liksom", ett uttryck för blyghet som ogräsartat smyger sig in i modernt tal- och skriftspråk.) När hans språk är som bäst, som i den klangsköna, klingande "Slutklämtning", har det något av den "djupa entonighet" som författaren säger sig älska.

Bull Hedlund har på ett kongenialt sätt illustrerat boken. Vem skulle inte direkt vilja *kliva* in i det lockande rummet på sista bilden, precis som Alice gjorde med spegeln, för att väl där inne företa egna tankfulla promenader.

MARGIT ABENIUS